کتێبخانەی ماڵ؛ چ لەم میراتە گرانبەهایە بکەین؟.. فازیل شەوڕۆ

لەگەڵ چاپکردن و بڵاوکردنەوەی کتێب بە زمانی کوردی، ئەدیب و ڕۆشنبیر و خوێنەرانی کوردیش، بە حەز و تامەزرۆییەکی بێ سنوور، کڕین و خوێندنەوە و هەڵگرتنی کتێب لە دڵ و دەروونیاندا بوو بە خوولیا و ئارەزوو. بەداخەوە، نەوەی ئیمڕۆ، بێ خەبەرن لەوەی کە کتێب، جاران، چ پایە و مەقامێکی لە نێو ماڵی کوردیدا هەبووە؛ لەسەر پەڕە کتێبێک، چەندان ساڵ زیندانی دەکرایت، وەک زێر و زیوو، لە ڕۆژانی ڕەشدا، لە نێو تەنەکە و کیسەی نایلۆن لە ژێر زەویی حەوشەی ماڵدا، دەشاردرایەوە، جار هەبوو دوای شەش حەوت ساڵان، تررووسکە ڕوناکییەک بەدیار دەکەت و لە گۆڕەکانیاندا، دەریان دەهێنانەوە. کتێب خواستنەوە، شەڕی لەسەر دەکرا، خۆ هەموو خوێنەرێک پارەی کڕینی کتێبی نەبوو، دەبوویا، بە مانگ چاوەڕێ بکەی تا نۆبەت دێ، لە هاوڕێیەکتەوە کتێبەکت بگاتە دەست.

تەنانەت، بەندکراو و زیندانییەکانیش، کە زۆربەیان، بە تۆمەتی خەبات و کوردایەتی بەندکرابوون، بە دزییەوە، کتێبیان بۆ دەچوو. ئەگەر زانیاریت لەسەر کتێبێکی تازە چاپکراو نەبووبایە، پێت شەرم بوو، کە نەتخوێندیتەوە. لە ساڵی (١٩٥٢) کە عەلامەی کورد مامۆستا عەلایەدینی سەجادی کتێبی (مێژووی ئەدەبی کوردی) چاپکرد، تیڕاژەکەی (٢٠٠٠) بوو، لە کاتێکدا حەشیمەتی عیراق لە ساڵی (١٩٤٧) هەر (٤) ملیۆن (٨١٦) هەزار کەس بووە، ژمارەی کورد بە (٩٠٠) هەزارێک خەمڵێندرا بوو.

ئیمڕۆ، چەندان ئەدیب و مامۆستا و ڕۆشنبیری کورد، کە لەوەتەی پێنجایەکانی سەدەی ڕابردووەوە خەرێکی کڕین و کۆکردنەوە و هەڵگرتنی کتێبن، خۆشبەختانە لە ژیاندا ماون. ئەوان ئێستا خاوەن کتێبخانەی زۆر دەوڵەمەندن لە ماڵەکانی خۆیاندا، هەیانە بە چەندان هەزار کتێب و فەرهەنگ و گۆقار و ڕۆژنامە و دەستنووسی گرانبەهای پاراستووە و لە دۆڵاب و ئیغدان و کتێبخانەی ڕەفتەدار هەڵیگرتوون.

بەداخەوە، دەبێ بە نیگەرانییەوە، ئەو ڕاستییە بدرکێنم، کە زۆر لە نەوەکانی ئیمڕۆ، هەمان حەز و ئارەزووی خوێندنەوە و پاراستنی کتێب و کتێبخانەی ماڵەوەیان نییە، نەچوونەتەوە سەر باوانیان. جا دوای کۆچکردنی ئەو زاتانە، کتێبخانە گەورەکانیان، دەبێتە میراتێکی

ڕەزا قورس.
بە گشتی، لە لای زۆربەی نەوەکانی ئیمڕۆ، داگیرکردنی ژوورێک یان هەڵەکی گەورە، بە ڕەفتە و کتێب، کە هیچ کەسێک، هەژی سەریان پێدا ناگرێ، وەک ئەوە وایە، ئەو شوێنە قوفڵی لێدرابێ و بە عەمەڵ هیچ نەبێت. بۆیە زوو بیر لەوە دەکەنەوە چ لەو کتێبخانە گەورانە بکەن!
زۆر لەو ئەدیب و مامۆستا و ڕۆشنبیرانەی، کتێبخانەی گەورەیان لە ماڵەوە هەیە، درکیان بەوە کردووە، کە دوای خۆیان، کەس شک نابەن، وەک خۆیان قەدرزانی میراتەکەیان بێ، بۆیە، زۆریان دەیانەوێ (شوێنێکی شیاو و گونجاو) لە دەرەوەی ماڵەکەی خۆیان بۆ کتێبەکانیان بدۆزنەوە… بێگومان، زۆریان فرمێسک لە چاویان دەبارێ، کە بەدەستی خۆیان کتێبەکان دەپێچنەوە و دەیان خەنە نێو کارتۆن و سندووقان.
پێش نزیکەی (٣٠) ساڵ، هاوڕێیەکم، گوتی، کە وەسێتنامەی نووسیوە، دوای مردنی کتێبخانەکەی بکەنە دیاری بە کتێبخانەی گشتی هەولێر ـــ خۆشبەختانە ئێستا هەر لە ژیاندا ماوە. ئەو بە خەونی شەوانیش. نەیدەزانی، کە ڕۆژێک دێ کتێبخانە گشتییەکانی میریش کتیب وەرناگرن.
کتێبخانەی گشتی نییە، لە کوردستانی باشوور، کە ساڵانە چەندان داوای لێنەکرێت کە کتێبێ، کتێبخانەی ماڵە ئەدیبێک، شاعیرێک، ڕۆشنبیرێک، وەک دیاری وەرگرێت و لە لای خۆی بیپارێزێت.
ئەوەندەی من بزانم، کتێبخانە حکومییەکان، ناتوانن ئەو کتێبخانە گەورانە وەرگرن ـــ ئەگەر حەزیش بکەن، چونکە، لە لایەک ژوور و هۆڵیان نەماوە، هەمووی گیراون، لە لایەکی دیکە، ئەوە، ڕەفتە و دەڵاب و پێلینکردن و سەرپەرشتی و گواستنەوەیان دەوێ، لەمانەش گرنگتر، بە خۆیان(دەتوانم بڵێم) هەموو ئەو کتێب و فەرهەنگ و سەرچاوانەیان هەیە، کە بەیان دەکەنە دیاری. کەواتە دیارییەکان دەبنە جێگری بێ کەلک.
وەک ئاشقێکی کتێب،، وا ئەم پێشنیارانە دەخمە بەرچاوی، ئەوانەی (کتیبخانە میراتەکان) بە هەند وەردەگرن و قەدریان دەزانن، بە پاراستن و ڕێگرتن لە لەناوچوون و فەوتانیان:
یەک: بە پەیوەندی گرتن لەگەڵ وەزارەتی ڕۆشنبیری و لاوان، هەر کاتێک کتێبخانەیەکی نوێ لە شارەدێیەک، ناحیەیەک، قەزایەک، پارێزگارێک کرایەوە، ئەوا یەکێک لەو کتێبخانە دیاریانەی پێشکەش بکەن. کەواتە دەبێ هەماهەنگی لە نیوان خاوەن کتێبخانەی ماڵ و وەزارەت هەبێ. جوانترە ناوی خاون دیارەکەش بنووسرێت.
دوو: بە هەماهەنگی لەگەڵ وەزارەتی پەروەردە، ئەو خوێندگایە گەورانەی وەکو ئامادەیی و دواناوەندی و ئامۆژگایەکان، کە

کتێبخانەیان هەیەوە کتێبیان کەمە، یان تازە کراونەتەوە، ئەم کتێبخانانەیان پێشکەش بکەن. لەوێش ناوی خاوەنەکانیان ئاماژەی پێبکرێت.

سێ: بە هەماهەنگی لەگەڵ وەزارەتی خوێندنی باڵا:

ا) ئەگەر بەشێک لە کۆلێژێک پێویستی بە کتێبی ڕشتەیەکی تایبەتی بێ، دەکرێ، ئەو کتێبخانەی ماڵانیان پێشکەش بکات، بە نموونە بەشەکانی زمانی کوردی و عەرەبی و فارسی و ئینگلیزی. هەروەها بەشی زانستی، بە نموونە لە کۆلێژی پزیشکی، من دکتۆر دەناسم، کە کتێبخانەی پزیشکی گەورەی لە ماڵەوە هەیە. هەروەها بۆ بەشی یاسا ، بۆ بەشی داد...تاد.

ب) وەکو زانکۆ کانی ئەوروپا، ساڵی دووجار پێشەنگای کتێبی دەستی دوو، لە کۆلێژ و بەشەکاندا بکرێنەوە، لەو پێشەنگایانە، کتێبی ئەو ماڵانە نمایش بکرێ، بە نرخێکی ڕەمزی، بە کەمێک کردنی خوێندکارانی زانکۆ و بە مامۆستاکانیشیان، دواتر ئەو پارەیە، لە کارێکی خێرخوازی سەرف بکرێت، ئەگەر خاوەن کتێبەکان ڕازی بوون، دەنا پارەکە بدەنە خۆیان. لەم جۆرە پێشەنگایە، دەبێ کتێبی (٢٥) هەزاری بە (٧) هەزار بفرۆشێ، بە نموونە. چونکە لێرە دەمانەوێ هەم کتێبەکە سوودی لێوەرگیرێ، هەم یارمەتی خوێندکار بدەین.

چوار: لە پێشەنگای کتێب، کە ساڵانە لە شارەکان دەکرێتەوە، هەبێ یەک تەرخان بکرێ بە ناوی: (کتێبخانەی ماڵ) دەستی دوو، ئەمەش بە نرخێکی هەرزان و کاری خێرخوازی دەبێ. دەکرێ، لاوەکان، بە خۆیان ڕێکخراوێک، یان یانەیەک، پێک بێنن و خۆبەخشانە بەم کارە هەڵسن. خاوەن کتێبخانەی ماڵ پەیوەندیان پێوە بکات، تا کتێبەکانیان بە ساغ بکەنەوە.

پێنج: خۆزیا، وەکو ئەوروپا، کتێبخانەی خێرخوازان دەکرایەوە، خاوەن کتێب و کتێبخانەکان، بە خۆڕا ئەوەیا هەیانە بۆیان دەکردنە دیاری و، ئەوانیش بە نرخێکی ڕەمزی دەیان فرۆشتنەوە، هەر بە ئەوەیە کتێبەکان نەفەوتێن و خوێنەران بەردەوام سوودیان لێوەرگرن. لە دەستکەوتی فرۆشتنی کتێبەکان، دەکرێ کرێی ئەو دوکانە بدەن. یان دەکرێ کتێبفرۆشێک، هەبێ یەکی کتێبخانەکەی، بە ئەم جۆرە کتێبە تەرخان بکات.

شەش: ئەگەر نەوەی میراتگر، دڵی نەهات، کتێبخانەکەیان دەست لێبداو حەز بکات هەر لە ماڵەوە بیانپارێزێ، ئەوا دەتوانێت، دەفتەری خواستنەوە دانێ و خوێندکار و مامۆستا بچن لێی بخوازنەوە و دواتر بۆی ببەنەوە، هەم خێرە و هەم کارێکی شارستانییە. دکتۆر مارف خەزنەدار ـــ ڕۆحی شاد، وای دەکرد، کە کتێبەکت لێ وەردەگرت، ناوی تۆماردەکردی و دەبوویا لە کاتی دیاری کراو بۆی بگەڕێنیتەوە...

باشترە، خاوەن کتێبخانەکەی ماڵ، مۆریک بە ناوی خۆی دروست بکات و پەڕەی یەکەمی کتێبەکەی پێ ختم بکات، تا خاون دیارییەکە ناوی بزر نەبێ.

خوێنەری ئازیز… ئەگەر تۆیش پێشنیار و بیرۆکەت دیکەی هەیە، خۆشحاڵ دەبم، با بەتەکە دەوڵەمەندتر بکەی… .

خۆزیا، کتێب، قەدروقیمەتی جارانی بۆ دەگەڕایەوە و نەوی ئیمڕۆ، وەکو میراتێکی ڕەزاقورس، سەیریان نەدەکرد.